

5. İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI 2019

BOĞAZIÇI DEKLARASYONU

Türkiye’de ilk kez 2015 yılında düzenlenen ve bu yıl beşincisi gerçekleştirilen **İstanbul Güvenlik Konferansı**, “Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi” ana teması altında TASAM Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü (MSGE) tarafından, **07-08 Kasım 2019** tarihinde İstanbul’da CVK Park Bosphorus Oteli’nde icra edilmiştir. Bölgesel ve küresel ölçekte markalaşan **İstanbul Güvenlik Konferansı 2019** etkinliğine değişik ülke ve bölgelerden her disiplinde geniş konuşmacı ve protokol katılımı sağlanmıştır. Türkiye’den ilgili tüm otoriteler de Konferans’ta temsil edilmiş, oturumlar kurumsal olarak takip edilmiştir.

Konferans’ta, önceki iki yılda olduğu gibi Katar Savunma Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (QSSC) işbirliğinde “Körfez Güç Mimarisi ve Ekonomik Güvenlik” başlıklı **Türkiye - Körfez Savunma ve Güvenlik Forumu 2019**, “Afrika Güvenlik Mimarisi ve Türkiye” başlıklı **Türkiye - Afrika Savunma Güvenlik ve Uzay Forumu 2019**, “Yeni Uzay Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi” başlıklı **Uzay Ekosistemi ve Güvenliği Çalıştayı**’nın birincisi de alt etkinlikler olarak eş zamanlı yapılmıştır.

ABD’den Çin’e, Rusya’dan İran’a 40’a yakın ülkeden seçkin katılımcıları buluşturan **İstanbul Güvenlik Konferansı 2019**; Türkiye merkezli rekabetçi yeni perspektifler hedefinde önemli görüş ve düşüncelerin paylaşıldığı küresel bir platform olmuştur.

Açılış konuşmalarında yeni güvenlik ve ekonomi mimarisindeki gelişmeler ve denklemler belirtilmiştir. Ayrıca “Yeni Ekonomi Güvenlik Ekosistemi” kavramının önemine vurgu yapılmış, “Ne Dost Ne Düşman” konseptinin yönetimi konusunda da tavsiyelerde bulunulmuştur. Konferans’ta, dünyanın sürüklendiği bu olumsuz gidişat karşısında; “Görece var olan İkinci Dünya Savaşı sonrası düzeninin nasıl dönüşebileceği konusunda dünya ekonomi ve güvenlik mimarisi ile ilgili yeni inisiyatifler başlatılabilir mi?”, “Bu alanda yeni kriterlerin ipuçları üzerine düşünceler geliştirilebilir mi?” gibi sorular, karar vericileri düşünmeye davet ederken, ilgili tüm konular kapsamlı şekilde incelenmiştir.

Konferans sürecinde düzenlenen bir törenle, stratejik vizyon sahibi başarılı kişi ve kurumlara, TASAM tarafından **12. TASAM Stratejik Vizyon Ödülleri** de tevdi edilmiştir.

Konferans sonucunda, aşağıdaki tespitler ve öneriler yapılmış, ilgili tüm otoritelerin ve kamuoyunun dikkatine sunulması kararlaştırılmıştır:

1. Güç ve gücün mülkiyeti kavramları değişmektedir. Buna bağlı olarak da büyük ordular, büyük kalabalıklar ve uzman memur kitleleri şeklinde ifade edilen konvansiyonel dönemin geride kaldığı ve hızla değiştiği görülmektedir. Bilginin tek başına değer ifade ettiği bir dönemde, yeni konvansiyonelin ne olduğu hakkında bir arayış içerisinde olunması gerekmektedir. Mevcut altyapıya güvenerek gelecek karşılandığında, öngörülemez sonuçların çıkacağı kesindir. Bu çerçevede güç ve gücün mülkiyeti kavramının hem kişiler, hem aileler, hem toplum, hem de devlet bazında tekrar sorgulanması gerekmektedir.
2. Günümüzdeki güvenlik mimarisinin ayırt edici özelliği “kutupsuzluk” olarak tanımlanabilir. Aktör sayısı artmakta ve küçük devletlerle birlikte devlet-dışı aktörler de güç kullanarak etki oluşturmaktadır. Sistem’de bölgeler ve alt bölgeler öne çıkmaya başlamıştır. Artan karşılıklı bağımlılık ve bağlantılılık ile küresel karmaşık ağlar, Sistem’i bir ölçüde düzenlemektedir. Tüm ülkeler bu tür bir ortamda yeni fırsat ve risklerle karşı karşıyadır. Dolayısıyla çok yönlü dengeleme önemli bir ihtiyaçtır.
3. Konvansiyonel ekonomik, askerî ve teknik birikimlerin piyasa değerlerinde hızla erime yaşanan bir döneme girilmiştir. Bu birikimler tüm kişiler ve devletler açısından farklılıklar göstermektedir. Eski konvansiyonel sistemler, oluşturulan ordular, savunma sanayii materyalleri ve diğer tüm değerlerin ekonomik olarak karşılığının ne olduğunun ve nasıl dönüşmesi gerektiğinin üzerinde durulmalıdır.
4. Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi içinde terör; sadece birkaç ülkeyi veya bölgeyi değil tüm dünyayı tehdit eden, üstelik yer ve görünüm değiştiren bir olgudur. Her an her türlü coğrafik ve sosyal ortamda kendini gösterebilir. Terörle etkin mücadele edebilmek, tehlike arz eden bölgelerle ilgili karşılıklı istihbarat verilerinin paylaşımı gibi uluslararası işbirliğini gerektirir. Terörü kaynağında kurutmak için hem kültürel, hem düşünsel, hem ekonomik ve hem de siyasi anlamda işbirliğine ihtiyaç vardır.
5. Dünyanın terörle ilgili çözmesi gereken en temel problem tanımlama meselesidir. Tanımı ve tarifi yapılmamış, çerçevesi net olarak çizilmemiş terör ve teröriste karşı uluslararası mücadelede birlik mümkün olmamaktadır. Bir ülkenin “terör örgütü” olarak nitelendirdiğine başka bir devletin “terör örgütü” dememesi, terörün uluslararası bir tanımının olmaması ve bu konuda muğlaklıklar yaşanması dünya barışına hizmet etmemekte, devletleri de zaman zaman zor durumda bırakmaktadır.

6. “Mikro-milliyetçilik Çağı” olarak da nitelendirilen 21. yüzyılda, bu kavramsallaştırma sadece etnik kökeni ifade etmemektedir. Kripto para etrafında birleşen insanlar gibi, örgütlenebilir her tür farklılık mikro-milliyetçilik olarak ifade edilebilmektedir. Bu çerçevede; kurumsal altyapı her ülkede dönüşümü yakalamakta zorlanırken kurumsal altyapıda regülasyon değişikliği hızını yönetmek geleceği belirleyecektir.
7. Güney’de Kuzey Afrika’yı içine alan bir çizgide, Kuzey’de Kanada’ya kadar olan bir alan yeni jeopolitik merkez olarak şekillenmektedir. Hem bu yeni jeopolitik alanın içinde yeni ve eski güçler arasında çok yoğun bir çekişmenin sürdüğü, hem de bu jeopolitik alanın dışında kalan bölgelerde büyük bir paylaşım rekabetinin olduğu açıkça görülmektedir. Jeopolitik merkezin dışında kalan alanların olası istikrarsızlıkları konusunda çok fazla düşünülmesi ve uluslararası bir regülasyon geliştirilmesi gerekmektedir.
8. Çin’in yükselişi ile birlikte “kara gücü - deniz gücü” rekabetinin başladığı açıktır. Rusya’nın geliştirdiğini iddia ettiği yeni silahları vesilesiyle konvansiyonel dengenin de değiştiği söylenebilir. Özellikle Amerikan Deniz Kuvvetleri’nin ve bütün açık deniz unsurlarının (Rusya’nın iddiaları doğru ise) açık hedef hâline geldiği değerlendirilmektedir.
9. “Kara gücü - deniz gücü” rekabetinin önümüzdeki dönemi şekillendireceği bilinmekle birlikte, yaşanacak krizlerin ulusal ve küresel ölçekte hangi sonuçları doğuracağı öngörülememektedir. Ülkelerin kendi zayıflıklarını ve güçlü yönlerini doğru okuyarak rekabet perspektifi geliştirmeleri gerekmektedir.
10. Dünya genelinde yaşanan rekabet ve krizler karşısında Türkiye ve tüm ülkeler; stratejik envanterlerini iyi tanımlamalı ve ona göre harekete geçmelidir. Türkiye’nin ve ülkelerin biriktirdikleri konvansiyonel güç, yumuşak güç, sert güç ve bunların toplamı olan akıllı güç ile birlikte stratejik envanterini tekrar tanımlaması ve haritalandırması gerekmektedir.
11. İnsan doğasından kaynaklanan rekabetin geçmişle kıyaslanamayacak düzeyde artarak dünya geneline yayıldığı, yeryüzünün bu yıkıcı kurumsal rekabeti daha fazla kaldıramayacağı ve kaynak sorununun çözülmesinin çok zor olduğu aşikârdır. Yıkıcı kurumsal rekabetin alternatif alan olarak Uzay’a taşınmaya başlamasının güçlendirilmesi gerektiği görülmektedir.
12. İnsanlığın karşı karşıya kaldığı büyük risk; teolojik dogmaların ve ihtirasların neden olduğu, insanlık ve dünya üzerindeki tehdittir. Ana akımların türevi olan alt ideoloji, mezhep ve

meşrepler “**Kıyamet Savaşı**” hazırlığı içindedir. Armageddon, Crusade, Melhame-i Kübra (Büyük Savaş), Arz-ı Mev’ûd gibi gayb ve gelecek orijinli, gerçeklikten uzak inanışlar dünyayı sarsmaktadır ki bu durum vekâletler ve yeni nesil savaşlarının ana öznesidir. Dünyada küresel güvensizlikler gittikçe yaygınlaşmakta, akılcı olmayan fikirler dünyanın güvenliğini olumsuz etkilemektedir.

13. Günümüzde “güvenlik”, Batı tarzı/aklı ile düşünülmektedir. Oysa geleneksel düşünce tarzında güvenlik; Yaratıcı tarafından “hak bilinci” ve araçlar vasıtasıyla tesis edilmekteydi. Güvenlik, güvenilirlik ile başattır. Hz. Muhammed’in en önemli özelliği “el-Emîn” yani “güvenilir insan” olmasıdır. Bu yönüyle örnek olmuş ve İslâm toplumlarında örneklik teşkil etmiştir. Güvenlik “iç barış” demektir. İç barışın sağlanması ise güvenliğin tesisi demektir. Bu yön ihmal edilmemelidir.
14. Yeni dönemde uluslararası rekabetin başarısı; temel regülasyonu sağlayan, eleştirel düşünce ve liyakate bağlıdır. Tarih boyunca cari olan bu kavramlar günümüzün şartları içerisinde yeniden yorumlanmalı ve kurumsal altyapıya katkısı maksimum sağlanmalıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası şartlarında, bugüne göre oldukça idealist kurgulanan uluslararası sistemin güç ve adalet temelinde yeniden yorumlanması gerekmektedir. Tüm sektörlerin ekonomi merkezli olarak dönüşümü, geleceğin güvenliğini sağlamanın temelidir.
15. Yönetim mekanizmasında ve işleyişinde reform yapılarak, Birleşmiş Milletler (BM) bugünün ihtiyaç ve problemlerine adil şartlarda çözüm üretecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Karar mekanizması tüm ülkeleri kapsayıcı olmalı, sadece beş ülkenin tekelinde kalmamalıdır. BM özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek etkisizleşmektedir. Aynı şekilde giderek artan ve karmaşık hâle gelen küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı ihtiyaçlara da etkili şekilde cevap verememektedir. Burada en önemli faktör BM’nin yeterli şekilde temsilî ve kapsayıcı olmamasıdır. BM teşkilatında yapılacak bir reform ile başta Güvenlik Konseyi’nin yapısı ve karar alma süreçleri olmak üzere tüm birimlerinin daha katılımcı ve temsilî hâle getirilmelidir. Böylece uluslararası toplum, Birleşmiş Milletler teşkilatını daha etkin bir kurum hâline getirerek; dünya barışı, kalkınma ve sürdürülebilirlik amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunabilecektir.
16. Büyük güç(ler)/devlet(ler); diğer devletlerin kötü olması ile kendini iyi hissetmekte, potansiyel güçleri saf dışı ederek hegemonik güç hâline gelmek istemektedir. Asya’da Çin’in yükselişi ABD için tehlike oluşturmaktadır.

17. ABD dış politikasının Soğuk Savaş sonrası şekillenme süreci; “küresel siyasette oynadığı rolün daha kalkınmış, daha eşit, daha istikrarlı ve barışa daha yaklaşmış bir dünyaya ilerleyip ilerlemediği” sorusu ışığında ele alındığında daha anlamlı görünmektedir. Çünkü küresel rekabetin belki de tarihte az görülür şekilde sona erdiği bir dönem sonrasında ABD’nin dünya siyasetinde edindiği konum, bu tarz büyük soruları sormaya imkân verir bir nitelik arz etmekteydi. Ne var ki, bugün bu sorulara verilecek yanıtların olumsuz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu olumsuz gidişatın izleri arasında öne çıkanlardan biri, ABD’nin Soğuk Savaş sonrası siyasi seçimleridir ki izleri ABD dış politikasının evrimindedir.
18. Güvensizliğin önemli sebeplerinden biri de popülist liderlerdir. Günümüzde popülist liderlerin elinde bulunan güvenlik kurumları iyi yönetilememekte, güvenliğin tesisinde yerel, ulusal, bölgesel ve küresel problemler yaşanmaktadır. ABD Başkanı örneğinde görüldüğü gibi “salt popülizm” davranışları sürekli sorun yaşatmakta ve kurumsallaşmaya zarar vermektedir.
19. Kurumsal altyapıyı desteklemek için ülkeler açısından öngörülemezlik ve zıtlıkların yönetimi konusu; bilinçli, sistematik ve daha kurgulu bir uzmanlık alanı formuyla geliştirilmelidir. Kamu yönetimindeki yetkili ve uzmanların bu alanda yetkinlikler kazanması gerekmektedir.
20. “Uzay”, “Yapay Zekâ”, “Siber Uzay” ve “Endüstri 4,0” ile dünya ülkeleri yeni bir Coğrafi Keşifler veya yeni bir Sanayi Devrimi dönemi tecrübe etmektedir. Kendi içinde barışık olmayan, beşerî sermayesini insanî gelişim endekslerinde üstlere taşımayan ülkeler geri kalmaya mahkûmdur. Ülkeler, eğitim ve bütçe politikalarını buna göre organize etmelidir. Türkiye’nin beşerî sermayede dünyada ilk beş ülke içine girmesi seçenek değil zorunluluktur.
21. Almanya 250 kişilik oluşumla yapay zekâlı endüstriyel üretimi kurgularken, Türkiye’nin ve birçok ülkenin yapay zekâ konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Siber anti-saldırı uzmanı yetiştirilmemesi durumunda Türkiye’nin, olası saldırılar karşısında korumasız kalacağı çok açıktır. Günümüzde ulusal güvenliğin en hayati konularından olan siber güvenlik açığı, kurumlar ve ülkeler için çok büyük güvenlik tehdidi hâline gelmiştir. Siber-saldırganlar dünyanın görünmeyen ordularıdır. Uzaydan bu siber güvenlik açığına önlem geliştirilmeye çalışılmalıdır.
22. Yapay zekâ ve makine öğrenmesi ile otonom silahların sahaya inmesi kaçınılmazdır. “Yavaş olanın kaybedeceği” çıkarımı dikkate alınarak bu konularda “Etik ve hukuk nasıl şekillenecek?”, “Robotlar dost/düşman ayrımını nasıl yapacak?” gibi sorular bir an önce

tartışılmalıdır. Teknoloji ile birlikte askerlik değişmekte ve dönüşmektedir. “İnsan asker” ve “robot asker” kavramı karşılaştırılmaktadır. Robot askerin, insan askerin yerini almasının ne kadar etik, sonuçlarının da nasıl olacağı bilinmemektedir. Bu dönüşüm sürecini başarıyla yönetebilmek için “**dijital transformasyon**” olarak adlandırabileceğimiz bir vizyon ve strateji planının hazırlanması gerekmektedir. Teknoloji insanı korkutsa da atom bombasının icadı ve kullanımı örneğindeki gibi insanların teknoloji ile yapabilecekleri hatırlanmalı ve mutlaka gerekli önlemler alınmalıdır.

23. Akıllı Şehir tasarımlarının insanlığa ne kadar faydalı olacağı düşünülmelidir. Şehir akıllandıkça güvenliğe daha çok ihtiyaç duyulacaktır. Ülkeler, “güvenlik - inovasyon” ve “güvenlik - özgürlük” dengesini sağlayabilmelidir. Şehirler insanoğlunun var ettiği en karmaşık sistemlerdir. Akıllı şehirler ile çok sayıda veri üretilmekte ise de asıl önemli olan bu verilerin değerlendirilmesidir. Akıllı şehirler ile birlikte yeni iş ve iş yapma modelleri gelişecektir. “Veri Madenciliği” yeni bir kavram/meslek olarak yerini almıştır. Dünyada veri toplama sıkıntısı yoktur ama veriyi işleme ve depolama süreçlerinin siber saldırılara açık olması dolayısıyla güvenlik sorunlarının ortaya çıkması beklenmektedir. Şehirlerin güvenliğini sağlamak için yeni nesil savunma duvarları oluşturulmalıdır.
24. Siber terörizm ve siber saldırı kapsamındaki mevcut **Cenevre** ve diğer uluslararası sözleşmeler yetersiz kalmaktadır. Siber terörizm ve siber saldırı eylemlerinin uluslararası savaş hukukunda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapay zekâda cezai sorumluluğun hukuken geliştirilmesi için uluslararası platformda daha fazla işbirliği yapılmalıdır. Geleceğin dünyasında robotlara dair cezai sorumluluğunun giderek artacağı da dikkate alınmalıdır.
25. Çevre kirliliği ve küresel ısınma insanlığın ortak sorunudur. Aşırı kentleşme ve nüfus artışı dünyadaki çevre güvenliğini olumsuz etkilemektedir. İklim değişikliği ve atmosfer kirliliğini önlemede uluslararası toplum, kriz yönetimi hâline geçmelidir. Küresel olarak çevresel konularda **Paris İklim Anlaşması**’nın uygulanmasına özen gösterilmeli, bilhassa STK farkındalık çalışmalarının harekete geçireceği bireysel ve kurumsal katkılarla çevresel sorunlar önlenmeye çalışılmalıdır.
26. Terörü kaynağında kurutmak için kültürel, düşünsel, ekonomik ve siyasi alanlarda işbirliğine ihtiyaç vardır. Etnik ve mezhepsel çatışmaların sona erdirilmesi, yoksullukla mücadele edilmesi, nefret eylem ve söylemlerinin bitirilerek barış ve istikrar ortamının yeniden tesis edilmesi gerekir. Eğitim başta olmak üzere her insanın, onurlu bir hayat sürebilmek için gerekli temel hizmetlerden eşit derecede istifade edebilmesi, barışa giden yolun olmazsa olmazlarından biridir.

27. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın söylediği gibi, Türkiye’nin Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarındaki hukukî haklarından vazgeçmeyeceği Türk katılımcılar tarafından bir kez daha vurgulanmıştır. Bu kapsamda; Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Doğu Akdeniz’deki sondaj çalışmalarına kararlılıkla devam edecektir. Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail için Türkiye ile birlikte “kazan - kazan” formülüyle çatışmadan işbirliğine geçilmesi önerilmektedir. Doğu Akdeniz’de en uzun kıyıya sahip ülke olarak Türkiye; hidrokarbon kaynaklarının dünyaya aktarılmasında işbirliğine hazır olmakla birlikte Ege ve Akdeniz’deki haklarından vazgeçmeyecektir. Vatan; karasıyla, deniziyle, havasıyla ve bunların kapsadıklarıyla bir bütündür. Türkiye’nin denizlerini ifade eden **Mavi Vatan** kavramı da Türkiye’nin vazgeçilmezidir. Türkiye Akdeniz’de çatışmadan değil, işbirliğinden yanadır. Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri gerektiğinde ve her koşulda Mavi Vatan haklarını koruyacak yetkinliğe sahiptir. Doğu Akdeniz bölgesinde, içinde Türkiye ve KKTC’nin yer almadığı **ittifaklar, koalisyonlar ve ortak manevraların**, retoriğin ötesine geçemeyeceği yine Türk katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Doğu Akdeniz Gaz Forumu (Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün, Filistin ve ev sahibi Mısır) teşebbüsünün bu açıdan bakıldığında diplomatik bir manevradan ibaret kalacağı aşikârdır. Türkiye’nin **kendi duruşunu, fikirlerini ve tekliflerini anlatabileceği** bir ortam tesis etmesi gerekmektedir. **Rusya, ABD ve AB’nin, hatta artan düzeyde Çin’in** bölge ülkeleri üzerindeki etkileri dikkate alınmalı ancak bölge dışı ülkelerin, problem ve anlaşmazlıkları çözmekten çok, çıkarlarının peşinde oldukları unutulmamalıdır.
28. Türkiye; 1920’lerden itibaren Afganistan’ın modern devlet yapısını, yönetimini, eğitimini, askerî vb. kuruluş çabalarını sürekli desteklemiş, 11 Eylül sonrası BM ve NATO platformu üzerinden Afganistan’ın güvenliği ve yeniden inşasına ciddi katkılar sağlamıştır. Afganistan için en büyük kalkınma yardımı programına sahip olan Türkiye, uzun süren savaşı bitirmek ve Afganistan’da barışı tesis etmek adına belirleyici rol oynayan güçlü bir paydaş olmuştur.
29. Türkiye ile Katar arasındaki münasebet tarihî kardeşliğe dayanmaktadır ve köklü bir ilişkidir. Türkiye ve Katar, iyi ve kötü gün dostudur ve bu bağ daha da güçlenecektir. Şu anki ortamda iki ülke geleceğinin ortak olduğu görülmektedir. Katar halkı, zor günlerinde Türkiye’nin, yanlarında yer aldığını asla unutmayacaktır. Türkiye’nin güvenlik ve istikrarı Katar için de güvenlik ve istikrar anlamına gelmektedir. Yine Katar geçtiğimiz yıllarda yaşanan uluslararası birçok meselede herkesten önce Türkiye’nin yanında yer almıştır.
30. İran, Irak, Suriye ve Türkiye’deki Kürtlerin, inançları üzerinden terörize edilemeyeceği tecrübe ile analiz edilmiştir. Türkiye; Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarıyla, bölgede terörün sosyo-politik ve sosyo-psikolojik alanını daraltmaktadır. Son on yılda Orta

Doğu’da yaşananlar ve Avrupa’ya etkisi ile “Avrupa’nın güvenliği ve NATO’nun itibarı Türkiye sınırında başlar” çıkarımının retorik ötesi bir gerçeği ifade ettiği açıkça görülmüştür. Dört milyondan fazla sığınmacıyı barındırırken Avrupa’ya geçişlerine bariyer olan Türkiye, sığınmacılar için bugüne dek kırk milyar dolar harcamışsa da sürdürülebilir olmadığı bellidir. AB, Türkiye’nin bu yükünü azaltmada siyasi ve ekonomik anlayışını gözden geçirmelidir.

31. Hem Fırat Kalkanı hem de Zeytin Dalı Harekâtı; düşmanın geleneksel yetenekler ile alışılmamış olanları asimetrik ve zekice harmanlayabileceği karma ortamlarda, modern konvansiyonel orduların devlet-dışı aktörlere karşı savaşırken operasyonel anlamda etkili ancak stratejik olarak başarısız olabileceğini kanıtlamaktadır. ABD ordusunun Afganistan ve Irak deneyimindeki gibi operasyonel olarak etkili olunabilir fakat stratejik olarak başarısızlıkla sonuçlanabilir. Ayrıca 2006’daki İsrail - Hizbullah çatışmasında olduğu gibi operasyonel olarak etkisiz ancak stratejik olarak başarılı olunabilir. Bu nedenle, modern orduların operasyonel ve stratejik etkinliği ayrı ayrı ve dikkatlice değerlendirilmelidir.
32. Aramco tesislerine yapılan saldırı; Hava Savunma Sistemleri (HSS) konusunda devrimci yeteneklere sahip hava savunma çözümüne ihtiyacı olan devletler için alarm çağrısı olmuştur. Suudi petrol tesislerine yapılan Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) saldırıları, Orta Doğu enerji taşımacılığı güvenliğindeki savaşın doğasındaki değişimlerin, küresel enerji kaynaklarına ve küresel ekonomiye yönelttiği yeni tehdit seviyesini göstermiştir.
33. Asimetrik saldırılar gün geçtikçe artmaktadır. Ülkelerin bütçe harcamalarında teknolojik ve askerî harcamaların büyük payı olması, (S)İHA-savar tesislerinin olması güvenlik tehditlerini minimize etmekte yeterli değildir. Sorunları çözecek olan ise sahada bulunan akıldır. Terör ve asimetrik saldırılara sadece konvansiyonel güçler - askerî harcamalar çözüm olmamakta, sahadaki akıl ve personel önemini korumaktadır. Stratejik/kritik tesislerin güvenliğinin yüzde yüz sağlanması mümkün değilse de her ülkenin kritik altyapı güvenliği rejimine yaklaşımı birbirinden farklıdır. Asimetrik saldırılara karşı yetiştirilen uzmanlar sistem geliştirmeli, kişilerin terör potansiyeli öngörülebilmelidir. ABD’nin kurduğu “Stratejik Öngörü, Senaryo Geliştirme ve Planlama Merkezi” gibi merkezlerin kurulup yaygınlaşması gerekmektedir.
34. Tehdit ortamının değişmesi ve karmaşıklaşması, verilecek cevabın çok boyutluluğunu zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla günümüzün hibrit sorunlarına, tehdit ve zamana göre esnek kullanılabilen hibrit güvenlik yapılarıyla cevap verilmesi büyük önem arz etmektedir.

08 Kasım 2019, İstanbul

